

Arbetslivskommissionen för konstindustrin, lägesbild 2020–2021

Arbetslivskommissionen för konstindustrin har utarbetat en lägesbild av kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet i examina inom sitt område. Till arbetslivskommissionernas uppgifter hör att årligen producera information om kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet inom sitt eget område inom yrkesutbildningen (statsrådets förordning om yrkesutbildning 673/2017). För denna uppgift har arbetslivskommissionerna haft tillgång till uppföljnings-, bedömnings- och responsinformation bland annat från utbildningsförvaltningens statistik-, styrnings- och regleringstjänst samt den nationella informationsresursen KOSKI.

Prestationsuppgifter från 2020 blev tillgängliga för kommissionerna våren 2021. Eventuella korrigeringar som läroanstalterna gjort i KOSKI-data efter denna tidpunkt syns inte i denna lägesbild. Detsamma gäller statistiska uppgifter om antalet prestationer år 2021, som plockades från KOSKI-databasen i början av 2022. De granskade prestationsantalen publiceras senare i Utbildningsstyrelsens statistiktjänst på webbplatsen Vipunen.fi.

De uppgifter som används i lägesbilden har plockats direkt ur KOSKI-databasen i den form som läroanstalterna har anmält dem. Statistiken kan innehålla bristfälliga eller felaktiga uppgifter. Av tekniska skäl har exempelvis inte alla uppgifter som registrerats i läroanstalternas egna studieförvaltningssystem överförts korrekt till KOSKI-databasen, och uppgifterna statistikförs då under ”ingen uppgift”/”inte anmält”.

Som källmaterial har man exempelvis använt rapporter från kommissionernas besök, rättelseyrkanden och utlåtanden.

Antal avlagda examina och examensdelar

Avläggande av examina och examensdelar	2020		2021	
	hel examen	examensdel	hel examen	examensdel
Grundexamen inom konstindustrin	520	4 493	784	3 778
Kompetensområdet för ädelmetallbranschen	38		46	
Kompetensområdet för träsnickeri	27		74	
Kompetensområdet för sameslöjd	7		7	
Kompetensområdet för ur- och mikromekanik			24	
Kompetensområdet för handledningsverksamhet inom hantverk	30		58	
Kompetensområdet för instrumentbygge	12		8	
Kompetensområdet för tapetsering	43		45	
Kompetensområdet för restaureringsbranschen	8		39	
Kompetensområdet för inredningsbranschen	201		264	
Kompetensområdet för produkttillverkning	137		198	
Kompetensområdet för metallsmide	15		19	
Ingen uppgift	2		2	
Yrkesexamen för sameslöjdsgesäll	1	1	0	0
Yrkesexamen inom konstindustrin	51	414	84	646
Specialyrkesexamen för sameslöjdsmästare	0	0	0	0
Specialyrkesexamen inom konstindustrin	12	91	27	84
Kompetensområdet för hantverksarbete	5		3	
Kompetensområdet för restaurering	4			
Kompetensområdet för tapetsering			2	

Kompetensområdet för museiteknik	2		16	
Kompetensområdet för smide			5	
Kompetensområdet för glasblåsning	1			
Ingen uppgift			1	
Totalt	584	4 999	632	4 215

** Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter. Avläggandet av examensdelar omfattar inte examensdelar som registrerats som lokala.*

Examensdelar som mål/hel examen som mål

Reflektioner

Utveckling av antalet examina och examensdelar

Antalet avlagda examina och examensdelar har ökat. Från de examina som är i en övergångsperiod utexamineras studerande nu endast i små antal, och prestationerna har övergått eller håller på att övergå till examina inom branschen.

År 2020 minskade antalen på grund av coronasituationen jämfört med tidigare år, och 2021 ökade antalen. Antalet prestationer är ändå lägre än före coronatiden.

Komplettering av kompetens genom avläggande av examensdelar exempelvis direkt efter avlagd examen ökar antalet avlagda examensdelar.

Marginella examina och kompetensområden

En del kompetensområden avläggs i litet antal, men de behövs ändå inom en liten bransch så att man tryggar kompetensen inom branschen även i framtiden. Man kan se en tydlig tillväxt i kompetensområdena. Satsningar på detta även framöver önskas.

Anordnande av examina

Aktiva utbildningsanordnare/anordnartillstånd

Examen	Tillstånd för anordnande	Aktiva anordnare 2020-2021
Grundexamen inom konstindustrin	61	47
Yrkesexamen inom konstindustrin	40	22
Specialyrkesexamen inom konstindustrin	20	10
Yrkesexamen för sameslöjds gesäll	1	1
Specialyrkesexamen för sameslöjds mästare	1	0

** aktiviteten fastställs utifrån om utbildningsanordnaren/läroanstalten har registrerat avläggande av examina eller examensdelar enligt de KOSKI-data som lämnats till kommissionen 2020 eller 2021.*

Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter.

Reflektioner

Förändringar i antalet tillstånd för anordnande av examen

Det har inte skett några förändringar i antalet anordnartillstånd.

Anordnande av examina

Det finns ganska många tillstånd för anordnande av examina. De aktiva anordnarna anges också i nedanstående tabell.

77 % av de utbildningsanordnare som har anordnartillstånd ordnar aktivt grundexamen, och för yrkesexamen är andelen 45 % (inkluderar yrkesexamen för sameslöjdsgesäll), och för specialyrkesexamen 45 %.

Fördelning av avläggandet av examina/examensdelar mellan utbildningsanordnare

Grundexamen inom konstindustrin: En anordnare med 95 examina, övrigas antal 1–47

Yrkesexamen inom konstindustrin: En anordnare med 21 examina, övrigas antal 1–10

Specialyrkesexamen inom konstindustrin: En anordnare med 16 examina, övrigas antal 1–5

Yrkesexamen för sameslöjdsgesäll: endast avlagda examensdelar år 2020

Specialyrkesexamen för sameslöjdsmästare: inga prestationer åren 2020 och 2021

Examensanordnandets geografiska och språkliga täckning

År 2021 enligt språket för avläggande av examen:

Grundexamen inom konstindustrin: på svenska 6,63 % och på nordsamiska 0,13 %

Yrkesexamen inom konstindustrin: på svenska 4,76 %

Specialyrkesexamen inom konstindustrin: på svenska 11,11 %

Grundexamen var nationellt heltäckande åren 2020 och 2021.

I grundexamen inom konstindustrin har en utbildningsanordnare i Birkaland ordnar klart flest examina. Där har dubbelt så många (95) examina avlagts jämfört med hos den näst största anordnaren (47).

Examina på svenska som hör till kommissionens verksamhetsområde har ordnats i Österbotten och i södra Finland.

Kvalitet på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande

Yrkesprov ordnas fortfarande till stor del (40,32 % år 2020 och 42,08 % år 2021) på läroanstalter. Detta torde bero på att alla yrkesprov inte kan avläggas i arbetslivet. Det finns inte nödvändigtvis en arbetsuppgift som lämpar sig för ett yrkesprov under den period när den studerande är på arbetsplatsen. På läroanstalterna finns också möjlighet till yrkesprov som i fråga om utrustning och maskiner samt miljön står mycket nära arbetsplatsernas arbetsuppgifter och miljöer.

Fördelning av platserna för yrkesprov

Grundexamen inom konstindustrin:

Yrkesprov ordnas fortfarande till stor del (40,32 % år 2020 och 42,08 % år 2021) på läroanstalter. Detta torde bero på att alla yrkesprov inte kan avläggas i arbetslivet. Det finns inte nödvändigtvis en arbetsuppgift som lämpar sig för ett yrkesprov under den period när den studerande är på arbetsplatsen. På läroanstalterna finns också möjlighet till yrkesprov som i fråga om utrustning och maskiner samt miljön står mycket nära arbetsplatsernas arbetsuppgifter och miljöer.

En andel Ingen uppgift-andel finns fortfarande, även om den har minskat.

Yrkesexamen inom konstindustrin:

Andelen Ingen uppgift har minskat från 2020 till 2021. Samtidigt har antalet yrkesprov på arbetsplatser ökat (22,9 % år 2020 och 40,0 % år 2021).

Specialyrkesexamen inom konstindustrin:

Yrkesproven på läroanstalter har ökat från år 2020 till år 2021. Förändringarna är dock små och ingen uppgift-andelen påverkar även här siffrornas tillförlitlighet.

Medeltal för yrkesprov i studeranderesponsen inom yrkesutbildningen (avslutande enkät)

Grundexamen inom konstindustrin:

medeltal 4,3, variationsintervall 3,2–4,9

Yrkesexamen inom konstindustrin:

medeltal 4,4, variationsintervall 3,3–4,8.

För de övriga examina fanns inte tillräckligt med respondenter för att föra statistik.

Medeltalen för grund- och yrkesexamen är bra, men variationerna är betydande.

** Bedömningsskala 1–5, där (5) betyder helt av samma åsikt, (4) delvis av samma åsikt, (3) delvis av samma och delvis av annan åsikt, (2) delvis av annan åsikt, (1) helt av annan åsikt*

Reflektioner

Förverkligande av tvåpartsbedömning i bedömningen av kunnande

I grundexamen inom konstindustrin förverkligas tvåpartsbedömning ganska bra, men det finns utrymme för förbättring. I yrkes- och specialyrkesexamen inom konstindustrin förverkligas tvåpartsbedömning väl. Skolornas knappa resurser syns även på arbetsplatserna. Lärarna kan inte inom alla branscher fysiskt komma till arbetsplatsen för att göra bedömningar.

Motiveringar till ordnande av yrkesprov på läroanstalter

Inom konstindustribranschen kan man utföra och visa heltäckande och mångsidiga kundarbeten för verkliga kunder på läroanstalterna. Detta förverkligas inte nödvändigtvis i arbetslivet. Inom denna bransch har många läroanstalter andelslag, genom vilka man kan utföra mycket mångsidiga yrkesprov inom branschen och yrkesprov som anknyter till företagande. Dessa borde kunna registreras som något annat än yrkesprov på läroanstalter. Små företag vägar inte nödvändigtvis ge kundarbeten till en studerande.

Generaliseringar om rättelseyrkanden

Kommissionen har inte fått in några rättelseyrkanden att behandla.

Situationen gällande planer för bedömning av kunnande

Vid besöken har man konstaterat att planerna för bedömning av kunnande huvudsakligen varit korrekta och noggrant utarbetade. Efter besöken har planerna kompletterats för att bättre motsvara dagens krav, om det har funnits något att åtgärda i dem.

Förverkligande av personlig tillämpning i praktiken

Enligt kommissionens erfarenheter har personlig tillämpning blivit en etablerad rutin vid läroanstalterna.

Generella observationer

Kontinuerligt samarbete mellan arbetsplatserna och läroanstalterna lägger grunden för yrkesprov i arbetslivet.

God praxis

Företag vill hålla fast vid bra arbetstagare redan i studieskedet genom att erbjuda dem vägar för lärande via utbildnings-/läroavtal till arbetslivet.

Utvecklingsområden i anordnarnas verksamhet

Till viss del har man noterat att samarbetet skulle kunna intensifieras i båda riktningarna. Det förekommer fortfarande alltför ofta att en eller två lärare fungerar som bedömare utan arbetslivsbedömare.

Examensgrundernas funktion

Överensstämmelse med arbetslivet

Examensgrundernas överensstämmelse med arbetslivet är god tack vare omfattande valfrihet och olika lärmiljöer. Tack vare att grunderna hela tiden ses över och uppdateras genom förändringar blir examen inte föråldrad. Överensstämmelsen med arbetslivet skulle förbättras väsentligt om etablerade områden som inte har ett eget kompetensområde skulle få ett sådant. Detta skulle ge ännu bättre möjligheter för stöd för valfrihet och byggande av en yrkesmässig identitet för arbetslivet.

Förverkligande av valfrihet

Valfrihet förverkligas väl på alla examensnivåer, valfriheten kan ses som en styrka i våra examina. De separata valbara delarna i grundexamen och dess parallelexamen (textil och mode) ger ett heltäckande urval och kan kompletteras med lokala examensdelar, utan att glömma delar från andra grundexamina. Examensgrunderna för yrkesexamina och specialyrkesexamina ger tack vare sin omfattning och struktur en stabil grund för personlig professionell utveckling.

Erfarenheter av examensgrundernas funktion

För grundexamens del fungerar examensgrunderna bra för de områden som har ett eget kompetensområde. Ett eget kompetensområde och den omfattande egna examensdelen som följer med den (45 kp) gör det möjligt att välja en annan omfattande examensdel (45 KP) som ansluts till examen, varvid avläggandet av examen blir lugnare och den studerande får fokusera på att fördjupa den valda yrkesskickligheten. Utan ett eget kompetensområde tvingas man bygga upp helheten av valbara examensdelar av många små delar, vilket naturligtvis ökar antalet yrkesprov och samtidiga avlägganden av överlappande examensdelar, vilket upplevs som belastande. Detta framkommer ofta i synnerhet för vuxna studerande, som i praktiken avlägger studierna på två år. **Till de områden som beskrivs ovan hör exempelvis tillverkning av vapen, digital tillverkning och gamla tekniker.** På grund av denna strukturella faktor är de studerande inte i en jämlik ställning i sina studier. Särskild vikt ska läggas vid att ta med kompetensområdet för vapentillverkning som en del av urvalet av kompetensområden i grundexamen. Utbildning och verksamhet inom vapenområdet regleras av en stark författningsgrund, som omfattar flera olika lagar och förordningar. Nya studerande inom området behöver tillstånd för vapenhantering för utbildningen. För anordnande av examen krävs också att en person som har tillstånd för näringsverksamhet med vapen är utsedd till ansvarsperson för vapensmidet.

Kunskapen om lagstiftningen är betydande och de studerande inom området får den kunskap de behöver om examens uppbyggnad, kraven på yrkesskicklighet samt bedömningskriterierna redan på examens grundnivå. På detta sätt tryggar man en författningsenlig, högklassig och trygg utbildning samt arbetslivskompetens.

Man måste absolut trygga möjligheten att ordna utbildning på grundexamensnivå inom vapenbranschen, för att trygga ett brett kunnande i grunderna i vapentillverkning

- Den studerande får förståelse samt förmåga att gestalta, planera och genomföra helheten kring en process för tillverkning av ett vapen samt bakgrundskunskaper om lagstiftningen.
- Utbildningsanordnaren kan enligt regelverket besluta enligt vilka förutsättningar studerande väljs till grundexamen.

- Yrkes- och specialyrkesexamina är mer begränsade som arbetslivsexamina, men mer krävande till sin nivå och sitt innehåll, och de ger möjlighet att specialisera sig inom något specialområde inom vapenbranschen. Avläggandet av yrkesprov kräver stark tidigare kunskap och kontakt till arbetslivet (utbildningen är i huvudsak knuten till läroavtalsutbildning)

I fråga om grundexamen inom konstindustrin som helhet måste man komma ihåg dess utgångspunkter och värdegrund, där det har framhävts att den som utexaminerats som artesan verkar i synnerhet **för upprätthållande och utveckling av finländsk kultur i en allt mer internationell värld**. Finländsk design och finländskt hantverk betraktas som betydande finländska exportprodukter. Anordnat av sådan kulturell, visuell och estetisk utbildning med fokus på hantverk bör fortfarande lyftas fram, och grundexamen ger grunder för kreativ produktutveckling och möjliggör bättre förutsättningar för bland annat fortsatta studier. Man bör minnas att branschen bland annat omfattar glasbranschen, som föreslås inkluderas på Unescos lista över immateriellt kulturarv som en viktig bransch som bör bevaras.

Kompetensområdet för produkttillverkning inom grundexamen inom konstindustrin betjänar inte i sin nuvarande form förverkligandet av denna värdegrund, eftersom man tvingas placera flera olika specifika område inom detta kompetensområde. När man placerar utbildning från olika områden i detta enda kompetensområde undervärderar man samtidigt områdenas särdrag och behov av djupare kunnande. Även av denna orsak är det motiverat att bedöma principerna för uppbyggandet av examen på nytt även för kompetensområdenas del.

Grunderna för yrkes- och specialyrkesexamen fungerar ganska bra, men där framkommer förändringsbehov när arbetslivet inom områdena utvecklas. Förändringarna har blivit snabbare, så examina behöver följa med eller helst förutse kommande behov. Grunder i elektronisk form ger möjlighet till flexibla ändringar och uppdateringar. Denna möjlighet till flexibla förändringar borde användas mer, så att vi håller oss uppdaterade.